

P9_TA(2024)0053

Sytuacja na Węgrzech i zamrożone fundusze UE

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 18 stycznia 2024 r. w sprawie sytuacji na Węgrzech i zamrożonych środków unijnych (2024/2512(RSP))

(C/2024/5742)

Parlament Europejski,

- uwzględniając Traktat o Unii Europejskiej (TUE), w szczególności jego art. 2, art. 4 ust. 3 i art. 7 ust. 1,
- uwzględniając Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej (zwaną dalej „Kartą”),
- uwzględniając europejską konwencję praw człowieka i załączone do niej protokoły,
- uwzględniając Powszechną deklarację praw człowieka,
- uwzględniając międzynarodowe traktaty ONZ i Rady Europy dotyczące praw człowieka,
- uwzględniając wniosek Komisji z 22 grudnia 2021 r. dotyczący rozporządzenia Rady zmieniającego rozporządzenie (UE, Euratom) 2020/2093 określające wieloletnie ramy finansowe na lata 2021–2027 (COM(2021)0569),
- uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2020/2092 z 16 grudnia 2020 r. w sprawie ogólnego systemu warunkowości służącego ochronie budżetu Unii ⁽¹⁾ (rozporządzenie w sprawie praworządności),
- uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/241 z dnia 12 lutego 2021 r. ustanawiające Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności ⁽²⁾ (rozporządzenie w sprawie RRF),
- uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej ⁽³⁾ (rozporządzenie w sprawie wspólnych przepisów),
- uwzględniając swoje poprzednie rezolucje w sprawie praworządności na Węgrzech, w szczególności z 12 września 2018 r. ⁽⁴⁾, 8 lipca 2021 r. ⁽⁵⁾, 15 września 2022 r. ⁽⁶⁾, 16 stycznia 2020 r. ⁽⁷⁾, 24 listopada 2022 r. ⁽⁸⁾ i 1 czerwca 2023 r. ⁽⁹⁾,
- uwzględniając komunikat Komisji z 20 czerwca 2023 r. w sprawie wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027 (COM(2023)0336),
- uwzględniając swoją rezolucję z dnia 3 października 2023 r. w sprawie wniosku dotyczącego śródkresowej rewizji wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027 ⁽¹⁰⁾,

⁽¹⁾ Dz.U. L 433 I z 22.12.2020, s. 1.

⁽²⁾ Dz.U. L 57 z 18.2.2021, s. 17.

⁽³⁾ Dz.U. L 231 z 30.6.2021, s. 159.

⁽⁴⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 września 2018 r. w sprawie wniosku wzywającego Radę do stwierdzenia, zgodnie z art. 7 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej, istnienia wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przez Węgry wartości, na których opiera się Unia (Dz.U. C 433 z 23.12.2019, s. 66).

⁽⁵⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 lipca 2021 r. w sprawie naruszeń prawa UE i praw obywateli LGBTIQ na Węgrzech w wyniku zmian prawnych wprowadzonych przez parlament węgierski (Dz.U. C 99 z 1.3.2022, s. 218).

⁽⁶⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 15 września 2022 r. w sprawie wniosku dotyczącego decyzji Rady w sprawie stwierdzenia, zgodnie z art. 7 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej, istnienia wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przez Węgry wartości, na których opiera się Unia (Dz.U. C 125 z 5.4.2023, s. 463).

⁽⁷⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 16 stycznia 2020 r. w sprawie trwających wysłuchań na mocy art. 7 ust. 1 TUE dotyczących Polski i Węgier (Dz.U. C 270 z 7.7.2021, s. 91).

⁽⁸⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 24 listopada 2022 r. w sprawie oceny przestrzegania przez Węgry warunków dotyczących praworządności na mocy rozporządzenia w sprawie warunkowości oraz stanu prac nad węgierskim planem odbudowy i zwiększania odporności (Dz.U. C 167 z 11.5.2023, s. 74).

⁽⁹⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 1 czerwca 2023 r. w sprawie naruszenia zasad państwa prawnego i praw podstawowych na Węgrzech oraz zamrożonych funduszy UE (Dz.U. C, C/2023/1223, 21.12.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1223/oj>).

⁽¹⁰⁾ Teksty przyjęte, P9_TA(2023)0335.

- uwzględniając rozdziały dotyczące Węgier w rocznych sprawozdaniach Komisji na temat praworządności, w szczególności za 2021, 2022 i 2023 r.,
- uwzględniając art. 132 ust. 2 Regulaminu,
- A. mając na uwadze, że zgodnie z art. 2 TUE Unia opiera się na takich wartościach jak poszanowanie godności osoby ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność i poszanowanie praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości, co jest również odzwierciedlone w Karcie i zapisane w międzynarodowych traktatach dotyczących praw człowieka;
- B. mając na uwadze, że przestrzeganie przez państwo członkowskie wartości zapisanych w art. 2 TUE jest warunkiem korzystania ze wszystkich praw wynikających ze stosowania traktatów wobec tego państwa członkowskiego; mając na uwadze, że zgodnie z art. 7 TUE Unia może ocenić istnienie wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia wartości, o których mowa w art. 2, lub może stwierdzić poważne i trwałe naruszenie przez państwo członkowskie wartości, o których mowa w art. 2;
- C. mając na uwadze, że od kilku lat praworządność na Węgrzech pogarsza się w wyniku systematycznych działań rządu; mając na uwadze, że tą sytuacją nie zajęto się w wystarczającym stopniu, nadal istnieją liczne problemy i wciąż pojawiają się wiele nowych; mając na uwadze, że w ostatnich latach znacznie pogorszyła się sytuacja różnych grup znajdujących się w trudnej sytuacji, w szczególności kobiet, osób LGBTIQ+, Romów, migrantów, osób ubiegających się o azyl i uchodźców, oraz że nadal dochodzi do naruszania przysługujących im praw podstawowych, a zarazem nie ma niezależnych instytucji zdolnych lub chętnych do ich ochrony; mając na uwadze, że brak praworządności doprowadził do sytuacji, w której rząd sprawuje kontrolę zarówno nad mediami państwowymi, jak i prywatnymi, a także do ciągłego łamania i tak już mało skutecznych przepisów prawa pracy oraz degradacji środowiska;
- D. mając na uwadze, że 3 maja 2023 r. węgierskie Zgromadzenie Narodowe przyjęło pakiet reform sądownictwa – bez odpowiedniej kontroli parlamentarnej czy konsultacji publicznych; mając na uwadze, że pakiet ten, pomimo kolejnych uzupełnień, nie pozwala na ocenę niedawnych nominacji politycznych na najwyższe szczeble krajowego wymiaru sprawiedliwości;
- E. mając na uwadze, że 12 grudnia 2023 r. węgierskie Zgromadzenie Narodowe przyjęło pakiet ustaw o ochronie suwerenności Węgier – bez odpowiedniej kontroli parlamentarnej czy konsultacji publicznych; mając na uwadze, że daje on władzy wykonawczej jeszcze większe możliwości uciszania i potępienia niezależnych głosów i opozycji;
- F. mając na uwadze, że Węgry są jednym z największych beneficjentów funduszy UE (ponad 32 mld EUR z tytułu rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów i z funduszy NextGenerationEU, które przyznano Węgom w obowiązujących wieloletnich ramach finansowych (WRF)); mając na uwadze, że pogorszenie się stanu praworządności na Węgrzech poważnie zagraża ochronie interesów finansowych UE i realizacji budżetu UE na Węgrzech;
- G. mając na uwadze, że rozporządzenie w sprawie praworządności ma ogromne znaczenie, ponieważ jest jednym z najsukuczniejszych instrumentów ochrony budżetu UE;
- H. mając na uwadze, że 15 grudnia 2022 r. Rada przyjęła decyzję wykonawczą (UE) 2022/2506 w sprawie środków ochrony budżetu Unii przed naruszeniami zasad państwa prawnego na Węgrzech ⁽¹⁾; mając na uwadze, że zgodnie z rozporządzeniem w sprawie praworządności Komisja monitoruje wdrażanie środków zaradczych zaproponowanych przez Węgry w toku procedury przewidzianej w decyzji wykonawczej Rady (UE) 2022/2506; mając na uwadze, że środki te przewidują zawieszenie 55 % zobowiązań budżetowych w ramach trzech programów operacyjnych polityki spójności, a także zakaz zaciągania zobowiązań prawnych z jakimkolwiek trustem działającym w interesie publicznym ustanowionym na podstawie węgierskiej ustawy IX z 2021 r. lub jakimkolwiek podmiotem obsługiwany przez taki trust interesu publicznego; mając na uwadze, że w grudniu 2023 r. Komisja ponownie oceniła sytuację na Węgrzech i potwierdziła, że ryzyko dla budżetu Unii nie uległo zmianie od grudnia 2022 r., a środki Rady nie powinny zostać dostosowane ani zmiesione;
- I. mając na uwadze, że 15 grudnia 2022 r. Rada przyjęła decyzję wykonawczą w sprawie zatwierdzenia oceny planu odbudowy i zwiększania odporności Węgier, zawierającą kilka kamieni milowych, które należy w pełni zrealizować przed złożeniem pierwszego wniosku o płatność; mając na uwadze, że 7 grudnia 2023 r. Rada wydała decyzję wykonawczą zatwierdzającą zmieniony plan odbudowy i zwiększania odporności Węgier, w tym rozdział REPowerEU;
- J. mając na uwadze, że 22 grudnia 2022 r. Komisja zawarła z Węgrami umowę o partnerstwie; mając na uwadze, że Komisja zatwierdziła również kilka programów operacyjnych, odnosząc się jednocześnie do kilku horyzontalnych i tematycznych warunków podstawowych; mając na uwadze, że Komisja stwierdziła, że Węgry nie spełniają horyzontalnego warunku podstawowego dotyczącego Karty w odniesieniu do niezawisłości sądownictwa, a przepisy kilku ustaw poważnie zagrażają prawom osób LGBTIQ+, wolności akademickiej i prawu do azylu; mając na uwadze, że Węgry same stwierdziły, że nie spełniły niektórych tematycznych warunków podstawowych, co zostało odnotowane przez Komisję; mając na uwadze, że zarówno horyzontalnych, jak i tematycznych warunków podstawowych należy przestrzegać przez cały okres programowania, aby wydatki mogły zostać pokryte z budżetu UE;
- K. mając na uwadze, że 13 grudnia 2023 r. Komisja wydała decyzję, w której uznała, że horyzontalny warunek podstawowy dotyczący Karty w odniesieniu do niezawisłości sądów został spełniony; mając na uwadze, że oznacza to, że władze węgierskie mogą zacząć ubiegać się o zwrot kosztów w wysokości do około 10,2 mld EUR z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych;

⁽¹⁾ Dz.U. L 325 z 20.12.2022, s. 94.

- L. mając na uwadze, że Rada Europejska nie osiągnęła jednomyślności na szczycie 14 i 15 grudnia 2023 r. w sprawie decyzji o zmianie WRF na lata 2021–2027; mając na uwadze, że według doniesień niepowodzenie było wynikiem sprzeciwu premiera Węgier; mając na uwadze, że brak porozumienia w sprawie rewizji WRF poważnie zagraża ciągłości i przewidywalności pomocy finansowej udzielanej przez UE Ukrainie i ma poważne skutki strategiczne dla UE;
- M. mając na uwadze, że – jak wynika z odnośnych wskaźników – w ciągu ostatniej dekady Węgry przekształciły się w hybrydowy system autokracji wyborczej;
1. przypomina swoje ustalenia, obawy i zalecenia wyrażone w poprzednich rezolucjach w sprawie stanu praworządności i praw podstawowych na Węgrzech; potępia celowe, bezustanne i systematyczne wysiłki rządu węgierskiego w celu podważenia podstawowych wartości UE zapisanych w art. 2 TUE; jest głęboko zaniepokojony dalszą erozją demokracji, a także pogorszeniem się stanu praworządności i praw podstawowych na Węgrzech w porównaniu z sytuacją w momencie przyjmowania przez Parlament rezolucji z 15 września 2022 r.; jest w szczególności zaniepokojony niedawnym przyjęciem pakietu dotyczącego ochrony suwerenności narodowej; przypomina, że wyłącznie rząd Węgier jest odpowiedzialny za przywrócenie zgodności z prawem UE i przestrzeganie wartości zapisanych w art. 2 TUE;
 2. wyraża głębokie ubolewanie, że Rada nie poczyniła znaczących postępów w trwającej procedurze na podstawie art. 7 ust. 1 TUE; ponawia apel do Rady, aby zajęła się każdym nowym zdarzeniem mającym wpływ na praworządność, demokrację i prawa podstawowe; ponawia apel do Rady o przedstawienie zaleceń w ramach tej procedury; podkreśla, że Rada jest współodpowiedzialna za ochronę wartości zapisanych w art. 2 TUE oraz że niedopełnienie tego obowiązku miałoby długotrwałe i potencjalnie szkodliwe skutki; wzywa Radę Europejską i państwa członkowskie, aby podjęły działania i ustaliły, czy Węgry dopuściły się poważnych i stałych naruszeń wartości UE, zgodnie z art. 7 ust. 2 TUE; domaga się poszanowania roli i kompetencji Parlamentu;
 3. zdecydowanie potępia działania premiera Węgier, który postanowił zablokować decyzję w sprawie zasadniczej rewizji WRF, w tym pakietu pomocowego dla Ukrainy, całkowicie lekceważąc i naruszając strategiczne interesy UE; uważa, że takie działania naruszają zasadę lojalnej współpracy zapisaną w traktatach; zwraca uwagę, że UE nie może w żadnym wypadku ulegać szantażowi i zgadzać się na handel strategicznymi interesami UE i jej sojuszników, rezygnując ze swoich wartości; raz jeszcze zdecydowanie podkreśla potrzebę pilnego i ukierunkowanego wzmocnienia WRF, aby zaspokoić potrzeby obywateli i wywiązać się z już podjętych zobowiązań politycznych, w tym dotyczących pomocy finansowej dla Ukrainy; wzywa Radę Europejską do pilnego uzgodnienia stanowiska w tym duchu na nadzwyczajnym szczycie 1 lutego 2024 r.;
 4. z zadowoleniem przyjmuje komunikat Komisji z 13 grudnia 2023 r., w którym potwierdzono, że ryzyko dla budżetu Unii nie uległo zmianie od grudnia 2022 r., w związku z czym przedłużono obowiązywanie środków przyjętych na podstawie rozporządzenia w sprawie warunkowości; jego zdaniem świadczy to o tym, że wcześniejsze obawy i zalecenia Parlamentu w tej sprawie były uzasadnione; ponownie wzywa Komisję do dopilnowania, aby ostateczni odbiorcy lub beneficjenci funduszy UE nie zostali ich pozbawieni, jak określono w rozporządzeniu w sprawie praworządności; podkreśla, że przeciwdziałanie naruszeniom praworządności jest konieczne, by zwiększyć zaufanie obywateli do UE;
 5. wyraża ubolewanie i poważne zaniepokojenie z powodu decyzji Komisji uznającej, że horyzontalny warunek podstawowy dotyczący Karty został spełniony w odniesieniu do niezależności sądów, co umożliwiło władzom węgierskim składanie wniosków o zwrot kosztów w wysokości do 10,2 mld EUR bez odpowiednich mechanizmów kontroli ani procedur udzielania zamówień publicznych, które gwarantowałyby należyte zarządzanie finansami i ochronę budżetu UE; uważa, że decyzja ta jest politycznie sprzeczna z decyzją o przedłużeniu obowiązywania środków przyjętych na mocy rozporządzenia w sprawie praworządności i wyraża rozczarowanie, że Parlament nie był odpowiednio informowany w trakcie tego procesu; podkreśla, że zadaniem Komisji jest niezależna i obiektywna ocena przestrzegania przez Węgry obowiązującego ustawodawstwa – bez uszczerbku dla demokracji, praworządności i praw podstawowych; uważa, że nawet po niedawnych reformach Węgry nie spełniają standardu niezależności sądów określonego w Karcie, jak wskazują eksperci węgierscy i międzynarodowi, ponieważ przyjęte środki nie zapewniają wystarczających zabezpieczeń przed wpływami politycznymi i mogą być obchodzone lub niewłaściwie stosowane; jest w szczególności zaniepokojony utrzymującymi się przeszkodami w składaniu wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, problemami z przydzielaniem spraw w Sądzie Najwyższym (Kúria) oraz wadliwym systemem mianowania prezesa Sądu Najwyższego; wzywa Komisję do przedstawienia wraz z decyzją szczegółowego pisemnego uzasadnienia; wzywa Komisję, aby zrewidowała swoją decyzję, zwłaszcza w świetle środków krajowych podjętych od czasu jej przyjęcia, oraz aby powstrzymała się od wypłacania jakichkolwiek funduszy do czasu, gdy wszystkie odnośne przepisy zostaną w pełni wdrożone, a przyjęte środki potwierdzą swoją skuteczność w praktyce;
 6. ponawia swoje wcześniejsze apele do Komisji o dopilnowanie, aby żadne płatności w ramach RRF nie były dokonywane na rzecz władz węgierskich, dopóki kamienie milowe (w tym te zwane nadrzędnymi kamieniami milowymi) i wartości docelowe związane z pierwszą płatnością nie zostaną osiągnięte w zadowalający sposób i nie dowiodą swojej trwałości w praktyce; jest zdania, że zanim będzie można uruchomić fundusze UE, obecne zasady dotyczące audytu i kontroli wprowadzone przez władze węgierskie w ramach przyspieszonej procedury w celu spełnienia wymaganych kryteriów dotyczących reform sądownictwa muszą pokazać konkretne, trwałe i weryfikowalne rezultaty w praktyce, zwłaszcza w odniesieniu do rozwiązywania problemów systemowych; wzywa Komisję do przeprowadzenia nowej, zaktualizowanej oceny, dotyczącej w szczególności niezależności sądów na Węgrzech, zwłaszcza w świetle rozwoju sytuacji od czasu podjęcia wspomnianej decyzji;

7. podkreśla, że władze węgierskie muszą zagwarantować osobom fizycznym, przedsiębiorstwom, organizacjom pozarządowym oraz władzom lokalnym i regionalnym równe szanse w dostępie do funduszy UE, a także muszą zapewnić niezależną kontrolę sądową, jak również bezstronne i skuteczne mechanizmy składania skarg; potępia zgłoszone systemowe praktyki dyskryminacyjne wobec środowiska akademickiego, dziennikarzy, partii politycznych i społeczeństwa obywatelskiego, a także przedsiębiorstw w niektórych sektorach; ubolewa z powodu politycznie motywowanych praktyk biznesowych, które dają nieuczciwą przewagę konkurentom, nieprzejrzystych i zmanipulowanych procedur zamówień publicznych, prób przejęcia przedsiębiorstw przez rząd i podmioty powiązane z premierem, a także wykorzystywania funduszy UE do powiększania majątku politycznych sojuszników rządu wbrew unijnym zasadom konkurencji i przepisom dotyczącym zamówień publicznych; podkreśla, że praworządność ma kluczowe znaczenie dla funkcjonowania jednolitego rynku w UE;

8. podkreśla istotną rolę prezydencji Rady w przyspieszaniu prac Rady nad prawodawstwem UE, w zapewnianiu ciągłości agendy UE i reprezentowaniu Rady w stosunkach z pozostałymi instytucjami UE; ma wątpliwości, czy rząd węgierski będzie w stanie wiarygodnie wypełnić to zadanie w 2024 r., skoro nie przestrzega przepisów prawa UE, wartości zapisanych w art. 2 TUE ani zasady lojalnej współpracy; przypomina, że w niektórych przypadkach przewodniczący Rady Europejskiej może zostać zastąpiony przez członka Rady Europejskiej reprezentującego państwo członkowskie sprawujące półroczną prezydencję w Radzie; zwraca się do Rady o jak najszybsze znalezienie odpowiednich rozwiązań w celu ograniczenia tego ryzyka; przypomina, że Parlament może przedsięwziąć odpowiednie środki, jeśli takie rozwiązanie nie zostanie znalezione; wzywa przewodniczącego Rady i państwa członkowskie do natychmiastowego rozpoczęcia procedur mających na celu zreformowanie procesu decyzyjnego w Radzie, aby położyć kres nadużywaniu prawa weta i szantażowi w Radzie Europejskiej i innych instytucjach europejskich;

9. podkreśla, że środki wymagane do uruchomienia funduszy UE, określone w odpowiednich decyzjach podjętych na mocy rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów, rozporządzenia w sprawie RRF i rozporządzenia w sprawie praworządności, należy traktować jako jeden całościowy pakiet i nie należy dokonywać żadnych płatności, nawet jeśli w jednym lub kilku obszarach poczyniono postępy, ale w innych nadal występują uchybienia; podtrzymuje swoje zobowiązanie do dbania o to, by fundusze UE docierały do ludności Węgier, między innymi poprzez bezpośrednie finansowanie dla władz lokalnych i regionalnych oraz społeczeństwa obywatelskiego, po spełnieniu warunków, i podkreśla, że wyłączną odpowiedzialność za obecną sytuację ponoszą władze węgierskie;

10. ponawia apel do Komisji o pełne wykorzystanie dostępnych narzędzi, w szczególności narzędzi finansowych i przyspieszonych postępowań w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, wniosków o zastosowanie środków tymczasowych wnoszonych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i działań podejmowanych w razie niewykonania orzeczeń Trybunału, aby wyeliminować wyraźne ryzyko poważnego naruszenia przez Węgry wartości, na których opiera się Unia; oczekuje podjęcia szybkich działań w reakcji na przyjęcie pakietu dotyczącego ochrony suwerenności narodowej;

11. zobowiązuje Komisję Prawną, aby jak najszybciej podjęła niezbędne kroki w związku z decyzją Komisji prowadzącą do odmrożenia 10,2 mld EUR, w tym aby zwróciła się do Wydziału Prawnego o przeprowadzenie analizy zgodnie z art. 149 Regulaminu w celu dokonania przeglądu zgodności z prawem decyzji C(2023)9014 przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zgodnie z art. 263 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej; przypomina, że Parlament może skorzystać z wszelkich dostępnych mu środków prawnych i politycznych, jeżeli Komisja uwolni finansowanie bez spełnienia kryteriów lub jeżeli nie zapewni pełnego wdrożenia odpowiednich przepisów, biorąc pod uwagę jej odpowiedzialność jako strażniczki traktatów i jej obowiązek ochrony interesów finansowych UE; przypomina, że Komisja ponosi odpowiedzialność polityczną przed Parlamentem;

12. zobowiązuje swoją przewodniczącą do przekazania niniejszej rezolucji Radzie, Komisji, rządowi i parlamentom państw członkowskich, Radzie Europy, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych.